

9.8.2011

Dnr 2145/4/10

Beslutsfattare: Biträdande justitieombudsman Jussi Pajuoja

Föredragande: Referendarieråd Jorma Kuopus

EN STIPENDIATS KLAGOMÅL ÖVER HANDEDNINGEN AV FORSKNING VID ETT UNIVERSITET

1 KLAGOMÅLET

Ni kritiserar Åbo Akademis och professor A:s förfarande i samband med handledningen av Ert avhandlingsarbete och då Ni i februari 2010 blev fråntagen Er plats i pedagogiska fakultetens forskarskola.

Ni berättar att Ni i december 2008 blev antagen till forskarutbildningen vid Åbo Akademis pedagogiska fakultet i Vasa (Pedagogiskt ledarskap och Mångkulturalism). Ni redogör också för de olika skedena i Ert forskningsarbete. Ni hade på eget initiativ frågat professor B vid Uppsala universitet om han ville bli Er bihandledare. Detta passade dock inte professor A som var i konflikt med professor B. A motsatte sig också att Ni skulle ha lagt fram Er forskningsplan i en forskargrupp på Stockholms universitet. Ni hade för avsikt att arbeta vid Stockholms universitet och Ni ville använda Ert stipendium för detta syfte.

I ett brev 3.12.2009 till Åbo Akademis rektor, professor C uttryckte Ni Ert missnöje över professor A:s handledning. Ni berättar att professor A i egenskap av chef för forskarskolan 23.2.2010 skriftligen fråntog Er platsen i Åbo Akademis forskarskola, på grund av att Ni protesterat mot A:s handledningsmetoder. Ni hade också utan att på förhand bli informerad i maj 2010 plockats bort från forskarskolans hemsida och fråntagits de stipendier (1 300 euro per månad i 3 + 2 år) som beviljats Er från Svenska kulturfonden. Ni fick inga svar på Era mail till A eller till kanslern och rektorn för Åbo Akademi. Enligt Er åsikt förefaller det som om professor A försökte styra och påverka Er kommande avhandling och Er akademiska frihet.

Ni frågar justitieombudsmannen om det får gå till på det här viset i Finland och om Ni inte hade några som helst rättigheter som antagen doktorand i en forskarskola. Till klagomålet har Ni bifogat professor A:s beslut, Er forskningsplan, brev och mailväxling.

Ni har inkommit med tilläggskrivelser daterade 10.9.2010, 14.9.2010, 15.9.2010, 17.9.2010, 25.9.2010, 26.9.2010, 11.10.2010, 31.10.2010, 11.2.2011 och 18.5.2011, med bilagor. Föredraganden i ärendet besvarade 18.5.2011 Er förfrågan om handläggningstiden och berättade om de tilläggsuppgifter som professor D lämnat.

I Ert brev 18.5.2011 ber Ni justitieombudsmannen från juridisk synpunkt ta ställning till frågan om en doktorand som blivit antagen till en forskarskola och framfört klagomål kan bli fråntagen redan beviljade stipendier. Ni frågar också vilken juridisk betydelse antagningshandlingen har.

- - -

3 AVGÖRANDE

3.1 Justitieombudsmannens befogenheter

Jag har satt mig in i Ert ärende och konstaterar inledningsvis följande om Finlands justitieombudsmans befogenheter.

Enligt 109 § 1 mom. i Finlands grundlag ska justitieombudsmannen övervaka att domstolarna och andra myndigheter samt tjänstemännen, offentligt anställda arbetstagare och också andra, när de sköter offentliga uppdrag, följer lag och fullgör sina skyldigheter. Vid utövningen av sitt ämbete övervakar justitieombudsmannen att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

I det aktuella ärendet är det för det första fråga om Åbo Akademi och numera ordinarie professor A:s förfarande. Åbo Akademi är ett av Finlands universitet och lyder sålunda under universitetslagen (558/2009) som trädde i kraft 1.1.2010. Enligt lagens 3 § har universitetet självstyrelse genom vilken forskningens, konstens och den högsta undervisningens frihet tryggas. Självstyrelsen ska innefatta rätten att fatta beslut i ärenden som gäller den interna förvaltningen. Enligt universitetslagens 28 § finns bestämmelser om ordnandet av ett universitets verksamhet och förvaltning i en instruktion för universitetet och i andra motsvarande interna föreskrifter för universitetet. Enligt universitetslagens 30 § ska förvaltningslagen (434/2003) tillämpas när ett universitet och en studentkår sköter offentliga förvaltningsuppgifter. Enligt universitetslagens 36 § antas de studerande av universitetet. En studerande antas för att avlägga både lägre och högre högskoleexamen, någondera av dessa examina eller påbyggnadsexamen. Enligt paragrafens 2 mom. beslutar universitetet om grunderna för antagningen av studerande.

Dessa bestämmelser innebär i praktiken för det första att jag i det följande kommer att undersöka och granska Ert ärende enbart utifrån universitetets offentliga uppdrag och studerandens rättssäkerhet. Däremot har justitieombudsmannen inte befogenhet att utreda verksamhet som utövas av stiftelser som beviljar stipendier.

Av handlingarna framgår förvisso att både professor A och Ni själv 12.6.2010 kontaktade stiftelsen som beviljat stipendierna. Jag har inte heller befogenhet att göra förfrågningar eller undersöka ärendet med avseende på Stockholms universitet. Till dessa delar kan jag sålunda inte pröva Ert ärende.

I övrigt har jag prövat ärendet och ger följande svar på Era frågor.

3.2 Ansökan om antagning till forskarskolan

I Finland kallas endast sådana doktorandprogram som finansieras av Finlands Akademi för forskarskolor. Den forskarskola som Ni sökte till är i själva verket ett 15.6.2009 mellan Helsingfors universitet och Åbo Akademi ingånget femårigt avtal om ett forskarseminarium med rubriken Utbildning och ledarskap i ett mångkulturellt samhälle. Universitetens och Svenska kulturfondens finansiering avsåg detta projekt.

Helsingfors universitet och Åbo universitet utlyste 1.6.2009 sex doktorandstipendier inom området pedagogik vid den finlandssvenska forskarskolan. Det månatliga stipendiebeloppet var 1 300 euro för tre år och eventuellt för två extra år. Enligt annonsen skulle sökandena ha behörighet för forskarutbildning.

Av handlingarna (studiechef 24.3.2010) framgår att Ni ursprungligen 9.12.2008 av fakultetens fakultetsråd antogs till Åbo Akademis pedagogiska fakultets forskarutbildning. Forskarskolan, som leddes av professor D (Helsingfors universitet) och professor A (Åbo Akademi, Vasa) antog 16.6.2009 bl.a. Er som forskare och stipendiat, under rubriken A nagningsavtal till Forskarskolan. Åbo Akademi uppger att stipendiet uttryckligen var avsett för en adept i forskarskolan. Varken Ni eller andra som antagits till forskarutbildningen stod genom stipendiefinansieringen i övrigt i anställnings- eller tjänsteförhållande till universitetet. Åbo Akademis pedagogiska fakultet behandlade 26.8.2009 bl.a. forskarutbildningen och antagningen.

Byråchef har på Åbo Akademis vägnar svarat på Era frågor och meddelanden, bl.a. per mail 28.5.1010 och 2.9.2010. Av handlingarna framgår att Era frågor och mail har behandlats på flera olika håll.

Efter att ha bedömt forskarskolans verksamhet och arbetsformer utifrån principen om god förvaltning och offentlighetsprincipen ser jag i sig ingen anledning att kritisera professor A eller forskarskolans åtgärder i ärendet.

I samband med ett annat klagomålsärende (JO dnr 1639/4/09) meddelade jag 31.1.2011 undervisnings- och kulturministeriet följande: "Enligt min uppfattning kräver en god förvaltning att administrationen av breda forskningsprojekt är tydlig och att forskningsprojektens parter, anställda och finansierare är medvetna om projektets förvaltning och mål samt om administrationen av forskningsmaterialet. I en internationell och i många avseenden nätverksbaserad forskningsmiljö, som även får stöd i universitetslagens 27 § 3 mom., finns det skäl att fästa uppmärksamhet i synnerhet vid frågor som gäller forskningsmaterial och upphovsrätt."

Era skrivelser föranleder sålunda inga ytterligare åtgärder från min sida.

3.3

Styrning av forskningen samt den akademiska friheten

Enligt vad som utretts hade Ni hösten 2009 inte fullt ut inlett Ert forskningsarbete då Ni vistades i Stockholm och Ni skötte också en tjänst i Sverige. Av handlingarna framgår att professor A som var Er handledare dock ända till början av december 2009 stödde Ert forskningsprojekt trots att Ni själv, på grund av meningsskiljaktigheter om handledningen och bihandledaren samt om offentliggörandet av forskningsplanen, hade av sagt Er A:s handledning. I synnerhet konflikten om handledningen kom som en överraskning för professor A 2.12.2009, då Ni hade för avsikt att lägga fram Er forskningsplan vid allmänna seminarier i Stockholm och Vasa med minst tre andra professorer som Era handledare. Enligt Åbo Akademis utredning som är daterad 12.8.2010 var professor A vid det tillfället inte nöjd med kvaliteten i Er forskningsplan och ansåg att Ni inte hade förstått att han var Er handledare i forskarskolan. Åbo Akademi ansåg att A har den kompetens som krävs för handledaruppdraget. I Ert brev 4.1.2010 uttrycker Ni Ert missnöje med A:s handledning. Enligt Åbo Akademis åsikt var en förutsättning för stipendiefinansiering dock att Ni gjorde en kvantitativt inriktad avhandling under professor A:s handledning.

I ärendet har inte visats att Åbo Akademi eller forskarskolan i sig på ett osakligt sätt skulle ha be-

gränsat Er akademiska frihet eller yttrandefrihet som doktorand. Det är skäl att framhålla att universitetet har självstyrelse och att de inom ramen för den också kan ordna sitt forskningsarbete på ett ändamålsenligt sätt.

Också till denna del anser jag att Era skrivelser inte föranleder åtgärder från laglighetsövervakarens sida.

3.4

Avstängning från forskarskolan

Såsom ovan framgår hade Ni själv i november-december 2009 med anledning av olika meningsskiljaktigheter och konflikter lämnat forskarskolan, åtminstone i den bemärkelsen att professor A våren 2010 inte längre var Er handledare. Ni blev sålunda inte "avstängd" från forskarskolan utan hade fortfarande möjligheter att göra forskning.

Enligt den tilläggsutredning som Åbo Akademi inkom med 25.10.2010 hade Ni inte ens kommit över initialskedet innan Ni gav upp, trots att professor A gett Er möjlighet att uppskjuta inledningen och ställt forskningsmaterial och -resurser till Ert förfogande (mail 17.6.2009). Stipendiefinansieringen hade redan i början av Ert projekt avbrutits på grund av att arbetet inte framskridit på önskvärt sätt. Åbo Akademis pedagogiska fakultet meddelade redan 23.2.2010 att Er handledare professor A hade bytts ut mot professor C. Också professor A erbjöd i sitt brev 23.2.2010 universitetets tjänster och meddelade för undvikande av konflikter att professor C skulle vara handledare för Ert forskningsarbete.

Universitetet har sålunda handlat i enlighet med och inom ramen för sin prövningsrätt i samband med forskningsprojektet och forskarskolan.

Inte heller till denna del har jag i Ert ärende konstaterat lagstridigt förfarande eller försummelser som förutsätter åtgärder från justitieombudsmannens sida.

Min slutsats i detta komplexa ärende är att Era skrivelser inte föranleder åtgärder från min sida. Jag sänder kopior av detta svar till Åbo Akademi och för kännedom till undervisnings- och kulturministeriets högskole- och vetenskapsenhet.